

De heer M. Rutte
per e-mail: secretariaatmp@minaz.nl

Mevrouw S. Kaag
per e-mail: r@minbuza.nl

Cc:
Informatuur mevrouw M. Hamer
Fractievoorzitters Tweede Kamer

Datum
2 juli 2021

Ons kenmerk
21-125/TE/CvdV/mdj

Betreft / Onderwerp
Kabinetsformatie

Doorkiesnummer
06 -51539268

Email contactpersoon
Corine.vandervliet@fnv.nl

Bijlage(n)
-

Geachte mevrouw Kaag en de heer Rutte,

In mei kreeg informateur Mariëtte Hamer van de Tweede Kamer de opdracht “politieke overeenstemming te zoeken voor herstel- of transitiebeleid dat niet los kan worden gezien van een aantal al veel langer bestaande problemen in economie en samenleving”. Nu, ruim zes weken later en meer dan honderd dagen sinds de verkiezingen, gaat u een ‘document op hoofdlijnen’ schrijven. De onderwerpen die mevrouw Hamer u daarbij meegeeft sluiten goed aan bij de vraagstukken die de FNV de afgelopen jaren naar voren heeft gebracht. Het is nodig dat een nieuw kabinet een herstelbeleid gaat voeren dat tegelijk een begin maakt met het oplossen van een aantal structurele problemen in Nederland: meer zekerheid op de arbeidsmarkt; verkleinen van ongelijkheid in kansen en inkomen; investeren in de kwaliteit van onderwijs, zorg en veiligheid; en een eerlijker lastenverdeling. Veel politieke partijen hebben over deze onderwerpen in de verkiezingsstrijd goede beloften gedaan. Beloften om flexibele arbeid terug te dringen, het Wettelijk minimumloon en de uitkeringen te verhogen, te investeren in publieke diensten en het bedrijfsleven eerlijk te laten meebetalen. We gaan ervan uit dat de partijen in een nieuw kabinet die beloften zullen nakomen.

De Sociaaleconomische Raad (SER) heeft op 18 juni een middellangetermijnadvies vastgesteld. Het advies benadrukt hoe de Coronacrisis structurele problemen heeft uitvergroot. De SER stelt voor de oorzaken hiervan aan te pakken en fors te investeren in brede welvaart: in zekerheid van werk en inkomen, in toekomstig verdienvermogen, in sterke publieke diensten als onderwijs, zorg en veiligheid, in herstel van vertrouwen van burgers en ondernemers in de overheid, in meer kansengelijkheid en in een duurzaam leefklimaat, nu en in de toekomst. Het is een compact advies dat concrete maatregelen voorstelt voor de arbeidsmarkt, de sociale zekerheid en investeringen in publieke diensten en noodzakelijke transities. Het is van belang dat de concrete voorstellen integraal worden uitgevoerd.

Verder wil het advies richtinggevend zijn als het gaat om het overheidsbeleid, maar ook om het gedrag van bedrijven, uitvoeringsinstellingen en verzekeraars.

De problemen die de Raad benoemt zijn goeddeels veroorzaakt door het beleid dat de afgelopen decennia is gevoerd. De FNV is er zich van bewust dat wat in 40 jaar is scheefgelopen, niet in een enkele kabinetsperiode kan worden hersteld. Het is echter essentieel dat we niet terugvallen in oude patronen en dat er niet nodeloos tijd verloren gaat. De FNV ziet met zorg hoe de politiek momenteel meer met zichzelf dan met de toekomst van Nederland bezig lijkt te zijn. Een nieuw kabinet moet vanaf dag één de meest acute structurele problemen op de arbeidsmarkt, in de sociale zekerheid, bij de publieke diensten en in de lastenverdeling aanpakken om zo het herstel en de transities in goede banen te leiden.

Arbeidsmarkt en sociale zekerheid

De FNV constateert dat de balans tussen werkgevers en werknemers de afgelopen decennia verstoord is geraakt. Werkenden delen steeds minder in de opbrengsten van hun arbeid ten gunste van de bedrijfswinsten en de aandeelhouders. Tegelijk neemt het aandeel dat huishoudens in de belastinginkomsten voor hun rekening moeten nemen juist toe, ook al ten gunste van het bedrijfsleven. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) spreekt van afnemende kwaliteit van de arbeid. Te veel werkenden hebben te maken met onzeker werk en inkomen, ervaren minder zeggenschap over hun werk en hebben meer moeite werk en privé te combineren. Omdat de gevolgen ongelijk zijn verdeeld, en risico's nu onevenredig terecht komen bij jongeren, vrouwen en arbeidsmigranten, worden de verschillen in kansen, inkomen en vermogen groter. Het veroorzaakt problemen voor mensen en een onderhuidse spanning in de samenleving.

Het is het gevolg van beleid dat het belang van het bedrijfsleven ten onrechte gelijkstelde aan het algemeen belang. Dat is een misverstand. Nederland heeft een gezond bedrijfsleven nodig, maar als de overheid dat denkt te bereiken met een 'gunstig vestigingsklimaat' in de vorm van een flexibele arbeidsmarkt en steeds lagere lasten voor bedrijven, dan is het gevolg dat de opbrengsten van de bedrijven steeds minder met de werkenden en de samenleving worden gedeeld.

Een belangrijk onderdeel van het gevoerde beleid is de deregulering van de arbeidsmarkt. De bescherming van werkenden is afgenomen, bijvoorbeeld door ingrepen in de sociale zekerheid, afname van ontwikkelmogelijkheden en de aantasting van de ontslagbescherming. Verder werd een scala aan onzekere contractvormen toegestaan. Door de huidige inrichting van de arbeidsmarkt zijn onzekere arbeidscontracten voor werkgevers goedkoop en bieden de mogelijkheid om ondernemersrisico's af te schuiven op werkenden. Er wordt met onzekere contracten geconcurrereerd op arbeidsvoorwaarden met als gevolg uitholling van de cao en een spiraal naar beneden voor alle werkenden. In een aantal sectoren heeft een cultuuromslag plaatsgehad, waarbij de inzet van onzekere arbeid voor structureel werk gewoon wordt gevonden. De schade voor werkenden en de maatschappij is groot: uit onze berekeningen blijkt dat flexwerkers de afgelopen 10 jaar 42,5 miljard aan inkomsten en premies zijn misgelopen en de schatkist ruim 12 miljard aan loonbelasting. Er is een reeks maatregelen nodig om de positie van werkenden weer te versterken en zo de balans te herstellen.

Terugdringen onzekere contracten

Het SER mlt-advies gaat ervan uit dat bij structureel werk een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd hoort. Er is zeker ruimte voor flexibele contracten, maar niet om te gebruiken om op arbeidsvoorwaarden te concurreren of om risico's op werkenden af te wentelen, zoals nu wel gebeurt. Het is aan de politiek om de regels zo te veranderen dat ongewenst gebruik van onzekere contracten wordt teruggedrongen. Het is aan sociale partners om aan de decentrale onderhandelingstafels afspraken te maken in de geest van het mlt-advies. Het advies stelt een aantal maatregelen voor die het gebruik van tijdelijk, oproep, uitzend en zzp beperken tot waar dat noodzakelijk is. Deels gaat het om arbeidsrechtelijke maatregelen die het gebruik van onzekere contracten beperken. Deels gaat het om beprijzen, bijvoorbeeld het gelijktrekken van de arbeidskosten voor uitzendkrachten met die van werknemers die bij het inlenend bedrijf in dienst zijn. Het is nodig dat de maatregelen integraal worden ingevoerd om het zogenaamde waterbed effect te voorkomen.

Het advies bevat enkele voorstellen die de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd voor werkgevers aantrekkelijker moeten maken. Mits verstandig toegepast, zullen de voorstellen bedrijven wendbaarder maken zonder de onzekerheid voor werknemers te vergroten. We zullen erop toezien dat het gedrag van werkgevers en het gedrag van verzekeraars gedurende het tweede ziektejaar in overeenstemming met de geest van het SER advies zal zijn. Het mlt-advies bevat geen ingrepen in de arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd. De ontslagbescherming is in Nederland al lang niet meer ongewoon groot. Gelukkig hebben we nog de preventieve toets, maar de ontslagvergoedingen – het andere kernelement van de ontslagbescherming – zijn in Nederland inmiddels laag. De loondoorbetaling bij ziekte heeft de re-integratiekansen van werknemers aanzienlijk groter gemaakt dan voorheen het geval was. Het werkelijke probleem is dat werkgevers te veel uitwijkmogelijkheden naar ongewenst gebruik van onzekere contracten hebben. Die uitwijkmogelijkheden moeten worden afgesloten.

Sociale zekerheid

De Coronacrisis heeft de aandacht gevestigd op de gaten in de sociale zekerheid. Het is niet genoeg om het gebruik van onzekere contracten te beperken. Ook waar mensen om goede redenen op een onzeker contract werken, is het nodig de bescherming te versterken. De FNV pleit ervoor de kortdurende WW te verlengen naar zes maanden. Het is dringend noodzakelijk dat zelfstandigen worden verzekerd tegen arbeidsongeschiktheid en aanvullend pensioen gaan opbouwen, zoals overeengekomen in het pensioenakkoord.

Het mlt-advies vraagt aandacht voor de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, Wia. De Wia kent een onrealistisch beoordelingscriterium en een hoge ondergrens van 35 procent arbeidsongeschiktheid. Het gevolg is dat mensen met zware beperkingen en geen kansen op de arbeidsmarkt toch geen Wia-uitkering krijgen. De ILO heeft vastgesteld dat de Wia op dit punt in strijd is met door Nederland geratificeerde verdragen. De SER wil dat het beoordelingscriterium minder theoretisch wordt en de ondergrens naar 15 procent arbeidsongeschiktheid wordt verlaagd.

De FNV maakt zich grote zorgen over de aantasting van de sociale zekerheid bij ziekte en arbeidsongeschiktheid die onder het mom van het gebrek aan uitvoeringscapaciteit worden voorgesteld.

Denk aan de voorgenomen maatregel om wegens gebrek aan keuringscapaciteit de IVA-uitkering (permanente volledige arbeidsongeschiktheid) de facto af te schaffen. Of het voornemen om de geldigheidsduur van functies in het CBBS (bepalen mate van arbeidsongeschiktheid) te verlengen en zo de beoordeling nog theoretischer te maken dan die toch al is. Capaciteitsproblemen moeten worden opgelost en niet op de werkenden worden afgewenteld.

WML naar €14

Het Wettelijk minimumloon (WML) – en het daarvan afgeleide sociaal minimum – legt een bodem in de arbeidsmarkt en die bodem moet genoeg zijn om behoorlijk van te kunnen leven. Bij de totstandkoming van het WML was dat ook zo. Sindsdien is de koopkracht van het WML met bijna 20 procent achtergebleven en het gat met de gemiddelde loonontwikkeling is ongeveer 40 procent. Het is een belangrijke oorzaak van armoede en van de steeds ongelijkere inkomensverdeling. Om die reden adviseert het mlt-advies om het WML te verhogen met behoud van de koppeling met het sociaal minimum. De FNV wil dat de achterstand wordt ingelopen en daarvoor is het nodig dat het WML stijgt naar €14 en vervolgens wordt vastgesteld op 60 procent van het mediane inkomen in overeenstemming met het voorstel van de Europese Commissie. Het is niet de bedoeling dat een hoger WML zal leiden tot lagere toeslagen. Dan schieten mensen weinig tot niets op met een hoger WML. De toeslagenproblematiek moet apart worden opgelost en daarvoor doen we voorstellen in de paragraaf over de lastenverdeling.

Verder wordt het tijd om de volgende stap te zetten in de verlaging van de leeftijd waarin nog sprake is van een jeugdloon naar 18 jaar.

Participatiewet

De SER constateert in het mlt-advies terecht dat de Participatiewet onvoldoende resultaat oplevert. De wet kan armoede onvoldoende voorkomen. Waar mensen aan het werk worden geholpen is te vaak geen sprake van duurzaam werk met voldoende perspectief. De SER pleit dan ook voor een hoger sociaal minimum, het opheffen van de kostendelersnorm en meer duurzame re-integratie met de mogelijkheden van de betrokken mensen als uitgangspunt. Wat betreft de FNV gaat de Participatiewet volledig op de schop. De bejegening van uitkeringsgerechtigden is gebaseerd op wantrouwen met sancties en aangescherpte verplichtingen die niets positiefs opleveren. De tegenprestatie leidt tot het onttrekken van reguliere banen aan de arbeidsmarkt. Het werknemersperspectief ontbreekt, terwijl juist maatwerk de sleutel tot succes is.

- We pleiten voor een systeem dat uitgaat van vertrouwen in plaats van wantrouwen. Een regelvrije bijstand zou een goed begin zijn. Dat betekent afscheid van het sanctiebeleid en de tegenprestatie.
- De kostendelersnorm is een bron van armoede en moet verdwijnen.
- De mogelijkheden van betrokken mensen moeten het uitgangspunt zijn. De inzet moet zijn mensen structureel aan werk te helpen. Daartoe moet sprake zijn van een samenhangend aanbod van ontwikkelmogelijkheden en bemiddeling naar werk met perspectief met fatsoenlijke arbeidsvoorwaarden. Er mag geen sprake zijn van verdringing van regulier werk.
- De bestaande sociale werkbedrijven moeten worden omgevormd tot een landelijk dekkend netwerk van sociale ontwikkelbedrijven.

Werkzoekenden met een arbeidsbeperking, die sinds de komst van de Participatie wet niet meer in de sociale werkvoorziening mogen instromen, moeten het recht krijgen om via zo'n sociaal ontwikkelbedrijf aan passend werk te worden geholpen. Deze bedrijven kunnen als springplank dienen door mensen met de juiste begeleiding en scholing te plaatsen bij werkgevers. Maar ook als vangnet, voor degenen bij wie dat (al dan niet tijdelijk) niet lukt.

Arbeidsmarktinfrastructuur

Nederland kent nog maar een beperkte infrastructuur voor leven lang ontwikkelen en om mensen naar nieuw werk te begeleiden. Er is veel bezuinigd op uitvoering van toeleiding en matching op de arbeidsmarkt. Daar komt bij dat voorzieningen vooral per uitkeringsgroep geregeld zijn, waardoor telkens weer andere regels van toepassing zijn. In Coronatijd werd een goede arbeidsmarktinfrastructuur node gemist. Er kwam geld voor van werk naar werk projecten door sectoren en bedrijven en er werd een begin gemaakt met een regionale structuur. Het SER mlt-advies wil op die ervaringen voortbouwen. Een goede arbeidsmarktinfrastructuur vult een gat in ons systeem van sociale zekerheid, maar komt niet in de plaats van andere vormen van zekerheid, zoals de ontslagbescherming of het recht op een uitkering uit de werknemersverzekeringen. Wat de FNV betreft gelden daarbij de volgende voorwaarden, ongeacht of iemand van werk naar werk of uit een uitkering naar werk moet worden geholpen.

- De mogelijkheden en wensen van het individu zijn het uitgangspunt.
- De arbeidsmarktinfrastructuur heeft een publiek karakter. Private partijen kunnen een rol spelen, maar het is niet de bedoeling dat mensen door uitzendbureaus van het ene flexbaantje naar het andere flexbaantje worden gedirigeerd.
- Versnippering en weglek van middelen dient zoveel mogelijk bestreden te worden. De FNV pleit ervoor de middelen voor werknemers- en werkgeversdienstverlening onder gezamenlijke regie van werkgevers- en werknemersorganisaties en UWV te beleggen op regionaal niveau.
- Scholing verbetert de arbeidsmarktkansen van werkenden en werkzoekenden en zorgt ervoor dat Nederland beter technologische transities kan doorlopen. De O&O-fondsen spelen een grote rol, maar zijn niet overal aanwezig en er wordt te weinig in flexibele arbeidskrachten en zelfstandigen geïnvesteerd. Het is daarom nodig dat de overheid meer gaat investeren in om-, her- en bijscholing. We pleiten voor een nationale scholingsregeling die iedere werkende en werkzoekende toegang geeft tot scholing en ontwikkeling.
- We pleiten voor de totstandkoming van werknemersservicepunten. Dit zijn fysieke (en digitale) plekken waar mensen die onafhankelijk advies en ondersteuning nodig hebben om (weer) aan de slag te komen terecht kunnen. Bezuinigingen op de arbeidsvoorziening in het verleden hebben ertoe geleid dat het contact tussen uitkeringsgerechtigden en UWV voornamelijk digitaal plaatsvindt. Daardoor zijn fysieke plaatsen voor werknemers en werkzoekenden verdwenen.

Kinderopvang

Het nieuwe kabinet moet in de komende kabinetsperiode prioriteit geven aan het aanpassen van het kinderopvangstelsel. Goede, toegankelijke kinderopvang en buitenschoolse opvang van 0 tot 13 is niet alleen een arbeidsmarktmaatregel.

Ze draagt ook bij aan een goede ontwikkeling van kinderen en kan achterstanden voorkomen.

Daarom moet opvang toegankelijk zijn voor alle kinderen en niet alleen voor kinderen van werkende ouders, zoals nu het geval is. Verder heeft de kinderopvangtoeslagaffaire nogmaals aangetoond dat er dringend een ander financieringsstelsel moet komen, zodat de kinderopvangtoeslag kan worden afgeschaft.

De FNV wijst met grote instemming naar het recente briefadvies over kindvoorzieningen van de SER. De SER dringt aan op verdere stappen naar een integraal stelsel van kinderopvang voor alle kinderen van 0 tot 13 jaar door alle kinderen recht te geven op tenminste twee dagen opvang en te investeren in kwaliteit en capaciteit van de opvang. Er worden voorstellen gedaan voor aanpassing van de financiering. Daarbij heeft de FNV een voorkeur voor de varianten met nul procent eigen bijdrage vanuit ouders.

Verlof

Gedurende de loopbaan zijn er verschillende momenten waarop werkenden meer ondersteuning nodig hebben in de combinatie van werk en zorgtaken. Bovendien kunnen goede verlofregelingen een positieve bijdrage leveren aan een meer gelijkwaardige positie van mannen en vrouwen op de arbeidsmarkt. Het kabinet Rutte III heeft daar in enkele stappen gezet. Zo is de WIEG ingevoerd en hebben partners recht gekregen op een week volledig betaald geboorteverlof en vijf weken 70 procent betaald aanvullend geboorteverlof, gemaximeerd tot 70 procent van het maximum dagloon. Vanaf augustus 2022 krijgen ouders recht op negen weken 50 procent betaald ouderschapsverlof, gemaximeerd tot 50 procent van het maximum dagloon. Hoewel we positief zijn over deze stappen, maakt de FNV zich met name zorgen over het niveau van betaling. Uit onderzoek blijkt dat voor mannen het betalingsniveau minimaal 80 procent zou moeten zijn om verlof op te nemen. Bovendien heeft de FNV vooral aandacht gevraagd voor lagere-inkomensgroepen die door opname van dit verlof onder het sociaal minimum zouden vallen. Ook is de FNV van mening dat de uitvoering van de verlofregelingen die samenhangen met de geboorte van een kind te veel van elkaar verschillen en gestroomlijnd zouden moeten worden. FNV pleit om deze redenen voor volledige betaling (tot aan maximum dagloon, conform het betalingsniveau van het zwangerschaps- en bevallingsverlof) van het aanvullend geboorteverlof en ouderschapsverlof.

Ook op andere momenten dan de geboorte van een kind tijdens de levensfase kunnen werkenden behoefte hebben aan verlof. Bijvoorbeeld wanneer een naaste ziek wordt of zorg nodig heeft. Volgens het SCP zijn één op de vier werknemers mantelzorger. Door de vergrijzing kan dit aandeel nog stijgen. Een deel van de werkende mantelzorgers voelt zich overbelast en loopt het risico om uit te vallen. De huidige zorgverlofregelingen zijn zowel onbekend als ontoereikend. Het langdurend zorgverlof is onbetaald en daarom voor veel werkenden geen optie. FNV pleit er voor betaling van dit verlof.

Wanneer een naaste overlijdt is de impact groot, ook op het werk. Het ziekteverzuim als gevolg van rouw is fors. Uit onderzoek blijkt dat in het jaar na het overlijden van een partner, ouder of kind werknemers gemiddeld 143 dagen niet werken. Een wettelijk rouwverlof kan ondersteunend zijn in het rouwproces. Momenteel wordt er in opdracht van het ministerie van SZW een onderzoek gedaan naar rouwverlof. FNV pleit voor twee weken betaald rouwverlof.

Tot slot, zou de FNV het goed vinden wanneer een volgend kabinet eindelijk stappen gaat zetten om te komen tot een wettelijk transitieverlof voor transgender personen.

In 2016 werd dit al geadviseerd door het Actieplan T. Gedurende de afgelopen kabinetsperiode is er door TNN goed onderzoek gedaan naar hoe een dergelijke regeling eruit zou kunnen zien.

Arbeidsomstandigheden

Ruim 25 procent van de werknemers heeft gezondheidsklachten die aan het werk zijn toe te schrijven. Blootstelling aan gevaarlijke stoffen op het werk kost jaarlijks meer dan 3.000 levens en 17 procent van de werknemers geeft aan te maken te hebben met burn-out klachten. Verder waren er 114.000 arbeidsongevallen met verzuim in 2019. De kosten van loondoorbetaling aan werknemers die verzuimen worden geschat op jaarlijks 13 miljard euro. Het aandeel werkgerelateerd verzuim bedraagt 6 miljard euro. Wat betreft te nemen maatregelen door werkgevers, 70 procent van de bedrijven waar werknemers werken met, of kunnen worden blootgesteld aan gevaarlijke stoffen, hebben geen enkele blootstellingsbeoordeling heeft gedaan. Onderzoek, uitgevoerd in opdracht van het ministerie van SZW concludeert dan ook de ingezette beleidsinstrumenten vanuit de zgn. 'soft-law' benadering (campagnes, goed praktijken, bijeenkomsten e.d.) niet het gewenste beleidseffect hebben gesorteerd. De FNV wil daarom een ander beleid zien op dit dossier, waarbij de overheid en Inspectie SZW een grotere rol gaan innemen, er meer gebruik wordt gemaakt nieuwe (digitale) handhavingsinstrumenten, preventie in plaats van verzuim op de eerste plaats komt en de positie van bedrijfsartsen wordt herzien, zodat deze arts onafhankelijk kan handelen, als eerste in het belang van de zieke werknemer en tevens in belang van het bedrijf.

Investeren in publieke diensten

Het mlt-advies dringt aan op een langdurig investeringsprogramma om de kwaliteit van de publieke dienstverlening op peil te brengen. Dat begint bij het personeel. Als de Coronacrisis iets heeft benadrukt, dan is dat het belang van goed functionerende publieke diensten voor de samenleving. Mensen werkzaam in de zorg, veiligheid, onderwijs en uitvoeringsinstellingen als gemeenten en het UWV hebben gegeven de mogelijkheden topprestaties geleverd. Tegelijk werd duidelijk hoe het piept en kraakt. In de Appèlbrief 'Werken voor de publieke zaak verdient beter', d.d. 10 juni 2020, en het Manifest 'Werken voor publieke taken aantrekkelijk maken én houden', d.d. 23-2-2021, hebben de overheidsvakbonden de prioriteiten onder de aandacht gebracht bij de politieke partijen in de Tweede Kamer en de overheidswerkgevers. De publieke sectoren verschillen uiteraard, maar een aantal overeenkomsten in de problematiek valt op. Overal is sprake van jarenlange onderinvesteringen in mensen en materieel. De salarisontwikkeling loopt achter bij de markt en de werkdruk is hoog door onvoldoende collega's. Zeker zo belangrijk is de hedendaagse aansturing van veel publieke organisaties met strakke regels en weinig ruimte voor professionele autonomie. Dat komt de kwaliteit van de dienstverlening en de arbeidsvreugde niet ten goede.

Zeer onlangs heeft de SER geadviseerd over de oplossing van het personeelsvraagstuk in de zorg. De kern van het advies is meer ruimte voor professionele autonomie en investeren in ontwikkeling en het op peil brengen van de beloning.

Het personeel in de zorg heeft keihard gewerkt en kreeg als dank een fraai applaus, veel gedoe over de zorgbonus en geen loonsverhoging richting een marktconforme beloning.

De FNV acht het noodzakelijk om 2,25 miljard structureel uit te trekken voor een marktconforme loonsverhoging (1,5 miljard) en het aannemen van meer personeel (0,75 miljard).

Voor goed onderwijs, een marktconforme salariëring en genoeg bevoegde leerkrachten is naar de mening van de FNV binnen de onderwijsbegroting structureel extra nodig: € 4,5 miljard (2021), oplopend tot € 6,5 miljard in 2025. Speerpunten voor de extra middelen zijn: kleinere klassen, genoeg bevoegde leerkrachten, versterking wetenschappelijk onderwijs en marktconform salaris.

Bij de politie is een uitbreiding van 6000 fte extra noodzakelijk en er moet worden geïnvesteerd in ICT. Van groot belang is ook een meerjarenbegroting voor de politie, zodat de organisatie in stabiel financieel vaarwater komt los van regeerakkoorden en begrotingscycli.

Defensie kent ruim 9.000 vacatures. Het is noodzaak voor Nederland om het werken voor Defensie aantrekkelijk te maken en te houden door marktconforme arbeidsvoorwaarden, een bezoldigingssysteem met toelagen en een op de toekomst gericht personeelssysteem. In de Defensiebegroting moeten de daarmee gemoeide kosten (naar schatting enkele honderden miljoenen euro's) opgenomen worden om zo ook te voldoen aan de afspraken, die hierover gemaakt zijn met de vakbonden.

Jeugdzorg

Het is code zwart in de Jeugdzorg. De kwetsbare jeugd krijgt niet de zorg die nodig is. De wachtlijsten zijn enorm, de gemeentelijke regels, inkoop en administratie beperkt de jeugdhulpverleners in het geven van de juiste zorg. Kinderen, jongeren, ouders en jeugdhulpverleners moeten zoveel mogelijk zelf aan het roer. Het stelsel veranderen vraagt tijd en mensen. Tijd en mensen die er nu niet zijn. De FNV heeft daarom meegewerkt aan het briefadvies van de SER "Van systemen naar mensen", waarin we aandacht vragen om voor de meest urgente problemen in de jeugdzorg een tijdelijke oplossing te realiseren. Daarmee kan de druk van de jeugdzorg iets verminderd worden en kunnen tijd en mensen vrijgemaakt worden om te werken aan een drastisch ander jeugdzorgstelsel.

We onderschrijven het briefadvies van de SER voor de korte termijn. Maar het moge, en moet, duidelijk zijn dat zowel FNV als ook de SER constateert dat het niet kan blijven bij deze korte termijn aanbevelingen van de SER. Deze dienen vooral om de noodzakelijke rust voor de korte termijn terug te laten keren. Maar zullen de bestaande problemen (arbeidsmarkt, bureaucratie, onhoudbare afhankelijke positie van cliënten en professionals, concurrentie, ongewenste politieke invloed en tekorten en/of stijgende zorgvraag) niet oplossen. De SER zal zich in een tweede fase buigen over deze wezenlijke en meer diepgaande vraagstukken die ook de organisatie van de jeugdzorg raakt; het systeem/ het stelsel. FNV dacht hier al eerder over na in een brede samenwerking met verschillende expertise en ervaringen, en presenteerde op 17 mei jl. haar breed gedragen advies; de Jeugdsprong. U heeft dit advies inmiddels van ons ontvangen en wij vragen u met klem dit advies verder met ons uit te werken.

Goede jeugdzorg vergt meer dan alleen aanpassingen van het jeugdzorgstelsel, meer geld en politieke invloed. Het is met name van belang dat er geïnvesteerd wordt in een maatschappij die gericht is op het welzijn van de jeugd, juist buiten de jeugdhulp en waarin sociale verbanden (zoals gezin, school, wijk) hun ondersteunende functie optimaal kunnen vervullen.

Studiefinanciering

De invoering van een nieuw systeem van studiefinanciering is een mislukking gebleken. Het stelsel zadelt studenten op met tienduizenden euro's schuld nog voordat ze aan hun carrière kunnen beginnen. Dat komt bovenop de problemen die jongeren ondervinden met onzeker werk en inkomen of het gebrek aan betaalbare huisvesting. De FNV wil naar een nieuw stelsel dat jongeren schuldenvrij laat beginnen en compensatie voor de jongeren die de afgelopen jaren schulden hebben opgebouwd ter hoogte van wat in het oude stelsel zou zijn verkregen, zonder dat dit ten koste gaat van onderwijskwaliteit.

Klimaat- en energietransitie

Het klimaatbeleid moet ambitieus, eerlijk en sociaal zijn met de focus op *a just transition and decent jobs* zoals verwoord in de pre-ambule *Klimaatverdrag van Parijs* (2015). De transitie van een op fossiele brandstoffen gebaseerde economie naar een CO2-neutrale en circulaire economie betekent niet alleen kansen, maar ook risico's voor het aantal banen én de kwaliteit ervan. De FNV wil de kansen benutten met goede groene banen en de risico's afweren met flankerend beleid. Ook zijn we voor een eerlijke verdeling van lusten en lasten; burgers en MKB worden niet de dupe van grootbedrijven. De energie en de verduurzaming van woningen moet betaalbaar; energie-armoede moet voorkomen worden en zeggenschap voor burgers is noodzakelijk om draagvlak voor het klimaat te krijgen.

Onze kernpunten in het dossier klimaat en energietransitie:

- De FNV pleit ervoor dat herstelbeleid met duurzaamheidsagenda ook flankerend beleid voor werknemers en startende jongeren garandeert gericht op goed werk en scholing.
- Het afgesproken budget (vooralsnog € 22 miljoen) van de 'Voorziening Werkgelegenheidseffecten' wordt telkens gebruikt bij sluitingen tgv het Klimaatakkoord. Het al uitgevoerde Westhavenarrangement (werkgevers en FNV) met geld voor begeleiding, opleiding en indien nodig compensatie, dient als voorbeeld. Het beschikbare budget zal daartoe moeten worden opgehoogd.
- De FNV pleit ervoor dat bij elke milieumaatregel die genomen wordt ook de impact op de werkgelegenheid meegenomen wordt. Dit hoeft er niet persé toe te leiden dat een maatregel niet genomen wordt, maar moet er wel toe leiden dat alternatieven aangedragen door de sector meegenomen worden in de afweging. En dat koude saneringen worden voorkomen. Milieumaatregelen moeten onderdeel zijn van een integrale visie waarin de maatschappelijke transitie een plaats heeft.
- De FNV pleit voor het instellen van een nationale Commissie Eerlijke Transitie die oog heeft voor de gevolgen van klimaatbeleid vanuit een breed maatschappelijk perspectief – werk, inkomen en zeggenschap- en die de regering hierover adviseert.

Onlangs stelde een brede coalitie van werkgevers, klimaatorganisaties, vakbonden en jongerenorganisaties voor een stap verder te gaan dan het bestaande klimaatbeleid.

De kern is een scholingsplan voor 60 duizend groene banen, het isoleren van ruim 400 duizend tochtige woningen van mensen met een lager inkomen, meer groen en elektrisch deelvervoer in achterstandswijken, en het creëren van 82 duizend hectare nieuwe natuur.

Deze coalitie wil niet alleen een versnelling van de klimaattransitie, maar de voorstellen zorgen er ook voor dat de rekening eerlijk wordt verdeeld. Het zijn evenwichtige voorstellen en de FNV pleit ervoor ze integraal over te nemen.

Een eerlijke lastenverdeling

Na elke crisis wordt een winst- en verliesrekening opgemaakt. Dat zal deze keer – nu er al ruim 80 miljard euro aan steunmaatregelen is uitgegeven – niet anders zijn. De FNV vindt het noodzakelijk dat overheid voldoende ruimte heeft en houdt om de noodzakelijke investeringen te kunnen doen. De FNV vindt het bovendien belangrijk om niet langer alleen naar de fiscale houdbaarheid van de staatskas te kijken. Brede welvaart betekent ook ecologische, sociale en maatschappelijke houdbaarheid. En dus moeten ook zaken als klimaat, huisvesting, de kwaliteit van publieke diensten en goed onderwijs worden meegewogen. Een samenleving zonder staatsschuld die bereikt is door te bezuinigen op onderwijs of de publieke zaak, die ten koste gaat van gelijke kansen of een leefbare planeet, presenteert nog steeds een rekening aan toekomstige generaties. Het is zaak de juiste balans te vinden tussen financiële houdbaarheid, sociale en maatschappelijke houdbaarheid en ecologische houdbaarheid.

Zowel de nationale als de Europese begrotingsregels zijn tijdelijk buiten werking gesteld. Dat geeft tijd en momentum om de regels bij te stellen. De afgelopen jaren stuurde Nederland op het verkleinen van de staatsschuld. Niemand twijfelt echter aan de houdbaarheid van de Nederlandse staatsschuld, terwijl de samenleving wel staat te springen om noodzakelijke maatschappelijke investeringen. Een juiste balans wordt naar de mening van de FNV gevonden door te sturen op een houdbare schuld, waardoor er fors geïnvesteerd kan worden en ook ruimte is voor structureel hogere uitgaven. Daarvoor is het ook nodig dat Nederland in de komende onderhandelingen over de Europese begrotingsregels gaat pleiten voor een verruiming van het kader.

Om te zorgen dat er voldoende belastingmiddelen binnenkomen wil de FNV in de herstelfase een coronaheffing voor bedrijven die nu hoge winsten maken. Zoals grote supermarktketens, webwinkels en bouwmarkten. Zij maakten grote winsten, terwijl de onzekerheid voor miljoenen Nederlanders toenam. De winstbelasting voor de hoogste winsten werd afgelopen jaren verlaagd van 35 naar 25 procent. Die verlaging willen we teruggedraaien. Dat levert de samenleving elk jaar tot 8 miljard euro op. Bedrijven die niet geprofiteerd hebben, maar juist zwaar geraakt zijn gedurende de coronacrisis, zullen de steunmaatregelen op enig moment moeten gaan terugbetalen. De FNV wil faillissementen zoveel mogelijk voorkomen daarom wil de FNV dat bedrijven totdat de steunmaatregelen zijn terugbetaald geen dividend uitkeren, eigen aandelen opkopen en bonussen verstrekken. Voor bedrijven die door de terugbetaling van de steunmaatregelen failliet dreigen te gaan pleit de FNV voor de oprichting van een herstelbank waar lange termijnschuld geparkeerd kan worden.

Tijdens de herstelfase van de economie moet op veel meer punten toegewerkt worden naar een nieuw fiscaal stelsel, waarin kapitaal en verbruik zwaarder worden belast en arbeid minder.

- Het nieuwe kabinet moet Nederland aansluiten bij de internationale beweging om afspraken te maken over minimumtarieven voor het bedrijfsleven. Binnen Europa moet de vennootschapsbelasting geharmoniseerd omhoog worden gebracht tot minimaal 25 procent.

- Het belastingstelsel moet eerlijker en werken lonender door een drieschijvenstelsel in plaats van de huidige vlaktaks. Zet de algemene heffingskorting om in een negatieve inkomstenbelasting.
- Hogere belastingen op zakelijk onroerend goed is moeilijk te ontwijken en zal bijdragen aan een eerlijk aandeel van bedrijven in de belastingopbrengst.
- Het belastingstelsel moet vergroenen met oog voor een eerlijke lastenverdeling.

Toeslagen

De toeslagen staan ter discussie. Het stelsel van toeslagen kent ingebakken uitvoeringsproblemen die zowel burgers als de Belastingdienst in grote problemen hebben gebracht. De toeslagen kunnen niet zomaar worden afgeschaft. Door de algemene heffingskorting om te zetten in een negatieve inkomstenbelasting maken we het belastingstelsel eerlijker en wordt het belang van de toeslagen al kleiner. Maar er moet vooral naar de achterliggende systemen worden gekeken. De manier waarop we de financiering van de kinderopvang en de zorgverzekering hebben georganiseerd maakt toeslagen noodzakelijk. De kinderopvang moet een basisvoorziening worden die uit de publieke middelen wordt gefinancierd. Dat maakt de kinderopvangtoeslag overbodig. Het nominale premiedeel van de Zorgverzekeringswet moet omlaag tot het niveau waarop de zorgtoeslag overbodig wordt. De huurtoeslag lijkt onvermijdelijk. Wel kan de betekenis ervan afnemen als huizen betaalbaarder worden. Dat is een kwestie van lange adem, maar begint bij de afschaf van de verhuurdersheffing.

Internationaal

Europa

De FNV constateert dat de Europese Commissie en het Europees parlement er zich bewust van zijn geworden dat Europa niet alleen een economisch, maar ook een sociaal project moet zijn. Opwaartse convergentie is van groot belang. Allereerst voor de nu achterblijven de landen, maar ook om concurrentie op regulering van arbeid en sociale zekerheid te voorkomen. Daarbij is het volgens de Staat van de Unie 2021 nodig dat niet de laagste gemene deler, maar het hoogste niveau binnen de Unie als uitgangspunt wordt genomen. Helaas moet de FNV constateren dat Nederlandse kabinetten te vaak wel lippendienst bewijzen aan de noodzaak tot opwaartse convergentie, maar zich verzet tegen EU wetgevingsvoorstellen die de convergentie ook dichterbij kunnen brengen. Als het, ondanks Nederlands verzet, tot Europese wetgeving komt, dan vult Nederland die vaak minimaal in.

De FNV wil dat een nieuw kabinet een positievere houding ten aanzien van opwaartse convergentie via Europese regelgeving inneemt. Ondersteun de noodzakelijke herziening van de coördinatieverordening voor de sociale zekerheid. Staak het verzet tegen het juridische instrument (richtlijn) bij de huidige onderhandelingen in de Raad met betrekking tot de richtlijn betreffende toereikende minimumlonen. Steun zeker initiatieven die raken aan het zwakke Nederlandse punt: de doorgeslagen flexibilisering van de arbeidsmarkt.

Wereldwijd uit de crisis

Sociaaleconomisch en duurzaam herstel in lage- en middeninkomenslanden is hard nodig om wereldwijd uit de crisis te komen. Daarom pleit de FNV voor een terugkeer naar 0,7% van het bnp voor ontwikkelingssamenwerking, zoals onlangs uiteengezet in de brief van Mondiaal FNV en CNV Internationaal [voetnoot/verwijzing website].

Dit is de enige manier om recht te doen aan de internationale verbondenheid van Nederland met onze handelspartners buiten Europa, zowel in het kader van veerkrachtige toeleveringsketens, de wereldwijde strijd tegen het virus als het samen en in wederzijds belang bouwen aan duurzame ontwikkeling en brede welvaart.

Bedrijven hebben hierin een eigen verantwoordelijkheid en dienen internationaal zaken te doen met gepaste zorgvuldigheid (due diligence), conform de OESO- en VN-richtlijnen. Nationale due diligence-wetgeving zou daarom onderdeel moeten zijn van het regeerakkoord.

Pensioen

De FNV is ervan overtuigd dat met het wetsvoorstel Toekomst Pensioenen de goede elementen van het pensioenstelsel blijven behouden en er belangrijke verbeteringen worden aangebracht. We willen benadrukken dat de uitwerking van het pensioenakkoord, onder andere door dit wetsontwerp, daadwerkelijk oplossingen moet bieden voor de reële problemen die mensen nu ervaren. Deze problemen moeten zo snel mogelijk worden aangepakt. En hierover hebben we wel zorgen.

Zo zijn de pensioenen van miljoenen gepensioneerden al 12 jaar lang niet geïndexeerd. Ieder jaar moeten veel gepensioneerden daarbovenop bovendien nog vrezen voor een verlaging van hun pensioen. Zij vragen zich terecht af of zij de beloofde verbeteringen door het nieuwe stelsel nog mee gaan maken. We herhalen daarom onze oproep die wij eerder, samen met werkgevers, deden om voor de komende overgangsjaren per 1 januari 2022 zo goed mogelijk al de regels voor indexeren en korten te hanteren die in het nieuwe stelsel gaan gelden. Dat biedt nu rust en perspectief. Daarnaast zijn aanvullende maatregelen nodig om de opgelopen koopkrachtdaling te repareren. We zien de steun voor een substantiële verhoging van het AOW-bedrag gekoppeld aan een hoger WML toenemen.

Pensioen zelfstandigen

Zelfstandigen verdienen de ruimte om op een gemakkelijke en kosteneffectieve wijze pensioen op te bouwen. Ook maatschappelijk is dat van steeds groter belang gezien het stijgend aantal zelfstandigen. Onderzocht wordt of de huidige mogelijkheden kunnen worden uitgebreid met een betere toegang tot de 2^e pijler. Daarvoor waren, vooruitlopend op een definitieve oplossing, pensioenexperimenten opgezet, die nog niet zijn gestart. De FNV stelt voor maximaal in te zetten op het creëren van mogelijkheden, oplossingen en stimulerende maatregelen voor zowel de experimenten als de definitieve oplossingen.

Zwaar werk

Het is noodzakelijk dat er een structurele oplossing komt voor ouderen met zwaar werk. FNV is voorstander van een publiek gefinancierde regeling zodat mensen met een lang dienstverband en/of zwaar werk eerder kunnen stoppen met werken. Voor veel mensen is het belangrijk om eerder te kunnen stoppen met werken.

Het is positief dat de AOW-leeftijd dankzij het pensioenakkoord is bevroren en ook in de toekomst minder zal stijgen. Maar er zullen altijd mensen met zwaar werk zijn die opgebrand zijn voordat ze hun pensioenleeftijd halen. Daarom is er in het pensioenakkoord voor deze mensen een tijdelijke RVU-regeling afgesproken.

Ook is in het pensioenakkoord afgesproken dat er onderzoek uitgevoerd zal worden naar mogelijkheden voor een structurele regeling waarbij mensen kunnen stoppen met werken na 45 arbeidsjaren.

Dat onderzoek is inmiddels gepubliceerd. Op basis van de uitkomsten van dit onderzoek en de ervaringen met de RVU-regeling, vindt FNV dan ook dat in de komende kabinetsperiode hard gewerkt worden aan een structurele oplossing, waarbij mensen met een lang dienstverband of met zwaar werk eerder moeten kunnen stoppen met werken.

Eerder kunnen stoppen is vooral belangrijk voor mensen met een zwaar beroep, met fysiek zwaar werk, met psychisch belastend werk en met werk onder verzwaarde omstandigheden, zoals werken in ploegdiensten. Vooral in die sectoren is doorwerken tot de – stijgende - AOW-leeftijd vaak niet mogelijk. Bovendien geldt voor mensen met een praktische opleiding of een lager inkomen dat zij vaker vroeg begonnen zijn met werken. Zij hebben daarnaast gemiddeld genomen een lagere levensverwachting. Tenslotte laat de praktijk zien dat juist mensen met een praktische opleiding of een lager inkomen later met pensioen gaan dan mensen met een hoger inkomen. Een publiek gefinancierde regeling moet aan deze ongelijkheid een einde maken.

Van belang is dat nu een open overleg komt (of wordt voortgezet) tussen de nieuwe minister van Sociale Zaken en sociale partners, waarbij alle opties worden besproken zodat mensen ook na 2025 eerder kunnen stoppen met werken. Het is noodzakelijk dat we tot goede regelingen komen voor mensen die, ondanks alle maatregelen voor duurzame inzetbaarheid, de stijgende pensioenleeftijd niet (gezond) halen.

Tot slot

We moeten met elkaar werken aan een krachtig herstel. Dat gaan we wel anders doen dan na de vorige crisis. Toen zijn de lasten voor het bedrijfsleven verlaagd en de lasten op arbeid verhoogd. De arbeidsmarkt is nog verder geflexibiliseerd en er is bezuinigd op de publieke sector en de sociale zekerheid. Het resultaat was dat de bedrijven werden gered en al heel snel weer winstgevend waren en hun aandeelhouders konden fêteren. Ondertussen konden veel werknemers alleen weer aan de slag met een onzeker contract, moesten zij lang wachten op een serieuze loonsverhoging en mochten ze ook nog de financiële rekening betalen. Dat willen we niet nog een keer meemaken. Zonder uitpuittend te willen zijn, doen we voorstellen op weg naar een eerlijker en socialer Nederland. Voorstellen die ertoe zullen leiden dat het herstel en de noodzakelijke verandering iedereen ten goede zal komen.

Met vriendelijke groet,

Tuur Elzinga
Voorzitter FNV